

- Голландсько-український проект "Сприяння збалансованому управлінню лісами".

Як видно, іноземні інвестиції надходять у лісове господарство у вигляді грантів на реалізацію певних проектів, метою яких є реформування лісового господарства, забезпечення сталого розвитку галузі, зважаючи на важливе значення лісових ресурсів в еколого-економічній безпеці.

Література

1. **Міжнародна діяльність** / Держком. лісового господарства України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article>.
2. **Рожен О.** Котиться вал "зелених" інвестицій. Впіймати б! / О. Рожен // Дзеркало тижня. Людина. – 2007. – № 21.2. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dt.ua/3000/3100/59494/>.
3. **Синякевич І.М.** Кіотський протокол: оптимізм переплетений з песимізмом / І.М. Синякевич // Деревообробник. – 2009. – № 3 (213). – С. 4.
4. **Сторожук В.** Проект Біокарбонного фонду в Україні / В. Сторожук, Л. Полякова, М. Попков // Лісовий і мисливський журнал. – 2005. – № 6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.drupal.fmsc.com.ua/node/586>.
5. **Формування кластерної політики** в Карпатському регіоні обговорюють у Львові // Український лісовод. – 2008. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.lesovod.org.ua/node/2990>.

УДК 338.126

*Ст. наук. співроб. І.В. Андел, канд. екон. наук –
Інститут регіональних досліджень НАН України*

ЕКОНОМІЧНИЙ, ФІНАНСОВИЙ ТА ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

Дослідження інвестиційної привабливості регіону потребує якнайточнішого визначення стану його економіки. Це зумовлює підбір відповідних показників для оцінки рівня економічного розвитку регіону, оцінки економічного потенціалу регіону за галузями для визначення інвестиційної привабливості, оцінки фінансового розвитку за галузями регіону, оцінки рівня екологічної ефективності функціонування підприємств за галузями регіону, розрахунок синтетичних показників: інтегрального індексу рівня економічного розвитку регіону, інтегрального індексу оцінки економічного потенціалу для визначення інвестиційної привабливості регіону, інтегрального індексу рівня фінансового розвитку за галузями регіону, інтегрального індексу рівня екологічної ефективності функціонування підприємств за галузями регіону. Це дає змогу інвестору здійснити вибір найефективнішого вкладання інвестицій у певну галузь певного регіону.

*Senior research officer I.V. Andel – Institute of regional researches
NAS of Ukraine*

Economic, financial and ecological aspects of investment attractiveness of region

Research of investment attractiveness of region requires determination of the state of economy of region in an of a particular branch cut. It foresees the selection of the proper indexes for the estimation of level of economic development of region, estimation of economic potential of region after industries for determination of investment attractiveness, estimation of financial development after industries of region, estimation of level of ecological efficiency of functioning of enterprises after industries of region, calculation of

synthetic indexes: integral index of level of economic development of region, integral index of estimation of economic potential for determination of investment attractiveness of region, integral index of level of financial development after industries of region, integral index of level of ecological efficiency of functioning of enterprises after industries of region enables an investor to carry out the choice of the most effective inlaying of investments in certain industry of certain region.

Різні дослідники вивчали проблему інвестиційної привабливості території. Завдяки їхнім дослідженням було визначено певні підходи та вибір системи показників для характеристики регіону розміщення інвестицій. Питання інвестиційної привабливості регіону висвітлено у роботах таких вітчизняних науковців, як: С.І. Бандура, І.А. Бланка, Д. Гамалія, Б.В. Губського, Т.А. Зайця, О.В. Кужель, М.Д. Лесечко, А.А. Пересади, В.М. Пинзеника, В.П. Письмака, С.К. Реверчука, І.В. Терона, А.О. Чемериса, А.О. Чемериса, О.М. Чемериса, М.Б. Дацишина, М.І. Мельник, Г.О. Харламової, Н.Ф. Ястремської та інших. Перелічені автори розглядали інвестиційну привабливість на загально регіональному рівні, тоді коли це питання потрібно розглядати на рівні галузей.

Для визначення інвестиційної привабливості регіону потрібно дослідити такі характеристики, як рівень соціально-економічного розвитку регіону, економічний потенціал його інвестиційної привабливості, фінансовий аспект цієї інвестиційної привабливості.

Розглянемо проведення оцінки рівня соціально-економічного розвитку регіону. Соціально-економічний розвиток регіону є складним явищем. "Економічний розвиток регіону – це процес, який повинен забезпечити зростання економічного добробуту населення регіону шляхом ефективного використання всіх наявних регіональних ресурсів" [1, 11]. Зростання економічного добробуту населення регіону виражається через показники економічного зростання, до яких можна віднести рівень ВВП на одного мешканця, середній дохід, що припадає на одного зайнятого, на одного жителя регіону, показники бюджету на одну особу тощо. Таким чином, економічне зростання – це досягнення вищих, ніж у попередніх періодах показників, що характеризують економічні та соціальні процеси в регіоні, та є результатом економічного розвитку регіону. Тому аналіз економічного розвитку регіону має охоплювати такі основні блоки:

1. Рівень розвитку людських ресурсів та ринку праці у регіоні.
2. Рівень соціального розвитку регіону.
3. Рівень економічного розвитку регіону.
4. Рівень розвитку технічної інфраструктури регіону.

Для порівняльного аналізу рівня економічного розвитку окремих регіонів доцільно використовувати показники доходів у розрахунку на одного мешканця, тисячу мешканців. Обґрунтуємо вибір показників для висвітлення соціально-економічного розвитку регіону. Розглянемо блок "Рівень розвитку людських ресурсів та ринку праці у регіоні". Людський чинник відіграє істотну роль у розвитку економіки регіону, людські ресурси є першим і найважливішим регіональним ресурсом. Рівень розвитку людських ресурсів є одною з базових оцінок економіки регіону. Зрозуміло, що демографічні процеси фор-

муються соціально-економічними умовами. Відтворення населення залежить від процесів народжуваності і смертності. Процеси відтворення населення є важливим напрямком регіональної економіки. Оцінка демографічних змін потрібна для вибору типу відтворення населення в сучасних умовах, а отже інтенсивності демографічних процесів і механізмів їх соціального відтворення. Все населення, зокрема, населення працездатного віку, є основою формування трудового потенціалу регіону. Дуже важливими є також використання і структура робочої сили. Ринок праці регіону характеризується зайнятістю, рівнем безробіття та структурою зайнятості. Специфіка розвитку кожного регіону формує відмінні риси трансформації зайнятості, структури зайнятості. Істотне значення має також якість людського чинника, яка пов'язана з рівнем знань, освіти і вмінь, що є обов'язковою умовою для генерування технічного прогресу й інноваційності. У групі показників, що описують рівень розвитку людських ресурсів і ринку праці висвітлюються певні діагностичні змінні: (див. табл. 1). Перелічені діагностичні змінні ілюструють потенціал людського капіталу регіону (показники 1-4), змінна смертність на одну тисячу населення є дестимулятором, рівень урбанізації регіонів (показник 5), ресурси робочої сили (показник 6), та їх використання (показник 7), а також структуру зайнятих (показники 8-10) і рівень освіти населення (показник 11). Безробіття є негативним явищем для процесів розвитку (показник 12). Ця змінна є дестимулятором, тобто зменшення її значення свідчить про вищий рівень розвитку.

Наступний блок, це "Рівень соціального розвитку регіону", соціальний розвиток регіону характеризується такою важливою сферою, як умови життя населення. Оцінити умови життя населення можна на основі обсягу бюджетних доходів та доходів населення, обсягу доходів регіонального бюджету, доходів населення регіону опосередковано свідчить про рівень соціально-економічного становища території, адже реальні доходи населення регіону залежать від створеного ВРП (валовий регіональний продукт), його розподілу, рівня цін на товари і послуги. Для обрахунку показників доходів домогосподарств у статистиці прийнято, що дохід – це максимальна сума, яку може бути витрачено протягом певного періоду на споживання за умови, що власний капітал суб'єкта господарювання за цей час не зменшиться. Доходи домогосподарств охоплюють дохід, отриманий домогосподарствами від виробничої діяльності, від власності і внаслідок перерозподільних операцій. Для дослідження рівня соціального розвитку регіону використано 25 діагностичних змінних: (табл. 1). Перелічені діагностичні змінні характеризують заможність суспільства досліджуваного регіону (показники 1-3) та якість їх життя громадян, виміряну рівнем задоволення соціальних потреб у сфері квартирної господарства (показники 4, 5), торгівлі (показник 6), користуванні сучасною технікою для одержання інформації, для роботи (показник 7), охорони здоров'я (показники 10,11), культури і туризму (показники 20-23), освіти (показники 24, 25). Благоустрій житлового фонду висвітлюють показники 12-19. Дві змінні є дестимуляторами. Вони показують частку найбіднішого населення (показник 8) та масштаб загрози громадської безпеки (показник 9).

Наступний блок, це "Рівень економічного розвитку регіону". Рівень економічного розвитку є вираженням сучасного стану економіки регіону та

ефективності використання потенціалу виробництва товарів і послуг. На нього впливає також рівень проведених ринкових змін. Визначення рівня економічного розвитку можна здійснити за такими показниками: (див табл. 1). З метою визначення рівня економічного розвитку регіону потрібно проаналізувати характеристики, що відображають рівень усієї виробленої продукції (показник 1), ефективність використання ресурсів (показник 2), рівень капіталізації простору (показник 3), продуктивність праці (показник 4), наростання інвестиційних процесів (показник 8), розвиток промисловості (показники 5, 6, 7), розвиток сільського господарства (показники 9, 10), перебіг і глибина структурних реформ у економіці (показник 11).

Табл. 1. Система показників організації моніторингу рівня економічного розвитку регіону

Критерії оцінки	Напрямки оцінювання	Показники
Розвиток	Рівень розвитку людських ресурсів та ринку праці у регіоні	1) населення на 1 км ² території
		2) народжуваність на 1 тис. населення
		3) смертність на 1 тис. населення
		4) смертність немовлят на 1 тис. з тих, що народились живими
		5) населення у містах у відсотках до всього населення
		6) населення у працездатному віці у відсотках до всього населення
		7) зайняті у економіці на 1 тис. населення
		8) зайняті у промисловості на 1 тис. населення
		9) зайняті у сфері ринкових послуг на 1 тис. населення
		10) зайняті у сфері неринкових послуг на 1 тис. населення
		11) випускники ВНЗ на 1 тис. населення
		12) рівень зареєстрованого безробіття.
	Рівень соціального розвитку у регіоні	1) доходи бюджету регіону на 1 мешканця, грн
		2) надходження з податків на 1 мешканця, грн
		3) валові номінальні доходи у секторі домогосподарств на 1 мешканця, грн
		4) житловий фонд у середньому на 1 мешканця, м ² загальної площі
		5) квартири надані до вжитку на 10 тис. населення
		6) кількість магазинів на 1 тис. населення
		7) кількість комп'ютерів на 1 тис. населення
		8) кількість осіб, що користуються соціальною допомогою на 10 тис. населення
		9) кількість злочинів на 100 тис. населення
		10) чисельність лікарів на 10 тис. населення
		11) кількість ліжок у лікарнях на 10 тис. населення
		12) питома вага загальної житлової площі, обладнаної водопроводом у міських поселеннях, %
		13) питома вага загальної житлової площі, обладнаної каналізацією у міських поселеннях, %
		14) питома вага загальної житлової площі, обладнаної газом у міських поселеннях, %
		15) питома вага загальної житлової площі, обладнаної центральним опаленням у міських поселеннях, %

		16) питома вага загальної житлової площі, обладнаної водо-гоном у сільській місцевості, %
		17) питома вага загальної житлової площі, обладнаної кана-лізацією у сільській місцевості, %
		18) питома вага загальної житлової площі, обладнаної га-зом у сільській місцевості, %
		19) питома вага загальної житлової площі, обладнаної цен-тральним опаленням у сільській місцевості, %
		20) книжковий фонд у примірниках на 1 тис. населення
		21) кількість відвідувань кіносеансів на 1 тис. населення
		22) кількість відвідувань концентртних організацій і театрів на 1 тис. населення
		23) питома вага загальної житлової площі обладнаної цен-тральним опаленням у сільській місцевості, %
		24) книжковий фонд у примірниках на 1 тис. населення
		25) кількість відвідувань кіносеансів на 1 тис. населення
		26) кількість відвідувань концертних організацій і театрів на 1 тис. населення
		27) кількість місць у готелях
		28) кількість учнів у загальноосвітніх школах на 1 тис. мешканців
		29) кількість учнів, що припадає на 1 вчителя
	Рівень економіч-ного розвитку регіону	1) ВРП на 1 мешканця, грн
		2) енергоємність ВРП
		3) валова вартість основних засобів на 1 зайнятого, грн
		4) валова додана вартість на 1 зайнятого, грн
		5) валова вартість основних засобів на 1 зайнятого у про-мисловості, грн
		6) валова додана вартість на 1 зайнятого у промисловості, грн
		7) реалізована промислова продукція на 1 зайнятого у про-мисловості, грн
		8) капітальні інвестиції на 1 тис. мешканців, грн
		9) валовий збір зернових з 1 га, т
		10) велика рогата худоба на 100 га сільськогосподарських угідь, голів
		11) частка підприємств недержавної форми власності, які мають права (фермерське господарство, приватне під-приємство, колективне підприємство, спільне під-приємство, акціонерне товариство, товариство з обмеже-ною відповідальністю, повне товариство, командитне то-вариство) у загальній чисельності суб'єктів ЄДРПОУ, %
	Рівень роз-витку тех-нічної ін-фраструкту-ри регіону	1) щільність мережі залізниць у км на км ² території
		2) щільність мережі залізниць промислових підприємств у км на км ² території
		3) щільність мережі автомобільних шляхів загального ко-ристування у км на км ² території
		4) щільність мережі одиночної протяжності водогонів у км на км ² території
		5) щільність мережі одиночної протяжності каналізаційних головних колекторів у км на км ² території
		6) щільність газової мережі у км на км ² території

	Економічне партнерство	7) кількість споруд для очищення стоків
		1) обсяг товарообігу між країнами у регіоні на 1000 населення
		2) обсяг обігу послуг між країнами у регіоні на 1000 населення

На наш погляд, вибір інвестором регіону, як території для розміщення інвестицій залежить від очікувань одержання якнайбільших вигод від своїх капіталовкладень. Це пов'язано з витратами інвестора, величина яких залежать від вартості виробничих чинників та ефективності їхньої роботи. Головним критерієм ефективності є обмеження всіх втрат фінансових, матеріально-технічних і енергетичних ресурсів, а також дотримання принципів екології у регіоні разом із досягненням високих показників якості та термінів реалізації інвестиційних проектів.

Оцінка інвестиційної привабливості регіону полягає, зокрема, у оцінці його економічного потенціалу. Адже інвестор, який прагне одержати якнайбільші вигоди від своїх капіталовкладень, повинен насамперед вивчити економічний потенціал обраного регіону, його виробничий та невиробничий потенціали, інвестиційний клімат, можливі ризики. До виробничого потенціалу відносимо промисловість, зокрема, високі технології, будівництво та сільське господарство, до невиробничого потенціалу – сферу послуг. Як виробничий, так і невиробничий потенціал оцінюють за їхніми елементами. Виробничий та невиробничий потенціали регіону складається з таких елементів: потенціал засобів виробництва, трудовий потенціал, природно-ресурсний потенціал. Результативність роботи виробничого та невиробничого потенціалів залежить від супутніх та допоміжних потенціалів регіону. До допоміжних потенціалів віднесемо потенціал транспортної доступності, природоохоронний потенціал, потенціал економічної (бізнесової) інфраструктури, потенціал соціальної інфраструктури, до супутніх інноваційний потенціал, інституційний потенціал, потенціал ємкості ринку, інвестиційний клімат. Інвестиційний клімат регіону складається з економічно-правового середовища, рівня економічного розвитку, стану довкілля, рівня загальної безпеки та інвестиційної діяльності у регіоні.

Отже, до критеріїв інвестиційної привабливості регіону потрібно віднести:

1. Виробничий потенціал (потенціал основних засобів);
2. Трудовий потенціал (вартість, освіченість);
3. Природно-ресурсний потенціал (баланси енергетики, земельних ресурсів, природних ресурсів);
4. Потенціал економічної інфраструктури;
5. Інноваційний потенціал;
6. Потенціал соціальної інфраструктури;
7. Потенціал транспортної доступності;
8. Природоохоронний потенціал;
9. Потенціал ємкості ринку;
10. Рівень економічного розвитку;
11. Стан довкілля;
12. Рівень загальної безпеки;

13. Економічно-правове середовище (фінансова стабільність, податкові пільги для інвестора, відсутність податку на інвестиції, очікування економічної активності, рентабельність у виробничих галузях та галузях спеціалізації);
14. Активність регіону щодо інвесторів, інвестиційна діяльність у регіоні.

До напрямків інвестування можна віднести промисловість, високі технології, інформаційні технології, сільське господарство, сферу послуг (зокрема інфраструктуру, тобто транспортну інфраструктуру, дороги, аеропорт). Тому такі критерії, як виробничий потенціал (потенціал основних засобів), трудовий потенціал потрібно розглядати не тільки загалом для економіки регіону, але й за галузями економіки, тобто за галузями промисловості, сільського господарства, будівництва, сфери послуг.

Серед головних чинників інвестиційної привабливості трудовий потенціал відіграє особливо значну роль. Його величина та відповідна якість зумовлюють ефективне функціонування майбутнього підприємства. Важливим чинником, що формує рентабельність трудових ресурсів є їхня вартість. Щодо наявності трудових ресурсів для промислової діяльності, пріоритетними є території з високим рівнем розвитку галузей. Це стосується, зокрема, великих міст та інших територій, де промисловість розвивалась традиційно. З погляду майбутнього розміщення такого виду економічної діяльності як послуги, то найкращі трудові ресурси, як щодо кількості, так і щодо якості можуть запропонувати тільки найбільші міста – центри освіти. Своєю чергою, регіони типово аграрні, де не було значного розвитку промисловості, мають значно меншу чисельність трудових ресурсів. Особливо це стосується розміщення промисловості та послуг, якщо на цій території немає освітніх закладів. По-друге, на зростання ролі трудових ресурсів, як чинника розміщення економічної діяльності, впливає еміграція населення із Західного регіону. У різних секторах економіки зростає дефіцит кваліфікованих працівників у зв'язку з еміграцією.

Окрім величини трудових ресурсів, важлива також їхня структура. Залежно від запланованих інвестицій, інвестиційна привабливість цієї території залежить від різних характеристик трудових ресурсів. Головною категорією, істотною для більшості інвесторів, є чисельність цих ресурсів, доступних на території, звідки можна дійти до місця локалізації розміщення запланованого підприємства. Ця чисельність зумовлює можливу кількість місць праці та посередньо впливає на вартість праці. Під час оцінювання чисельності трудових ресурсів залежно від виду запланованих інвестицій (промисловість, послуги), передусім потрібно звернути увагу на чисельність зайнятих у даному виді економічної діяльності. Ці зайняті мають належну кваліфікацію та досвід. Важливо, що для потенційного роботодавця, ці властивості завжди позитивно оцінювались на ринку праці.

Оцінюючи чисельність трудових ресурсів, потрібно проаналізувати також кількість безробітних. Велика чисельність безробітних знижує очікування високих зарплат, що дає змогу зменшити вартість виконаної праці. Крім зниження рівня безробіття, яке спостерігалось у областях, потрібно відзначити, що воно має структурний характер, – що впливає з невідповідності

попиту і пропозиції робочої сили у сфері володіння певними нахилами, досвідом та вмінням. Отже, трудовий потенціал регіону визначається наявними трудовими ресурсами певної території, зайнятими у економіці, та незайнятою їх частиною. При цьому треба розглянути зайняті трудові ресурси у сфері матеріального виробництва та у невиробничій сфері як у державному, так і у приватному секторах економіки. Отже, до трудового потенціалу регіону треба віднести такі складові, як зайняте населення, частково незайняте населення, випускників середніх шкіл, студентів старших курсів та випускників ВНЗ, випускників профтехучилищ. Для високих технологій потенціалом є зайняті і безробітні доктори і кандидати наук з технічною освітою. Грошова оцінка трудового потенціалу еквівалентна до витрат на формування трудових ресурсів протягом всього часу від народження до кінця трудового періоду, у спрощеному варіанті вартість трудових ресурсів вимірюємо через показник заробітної плати.

Наступним чинником, що впливає на привабливість трудових ресурсів для потенційного інвестора, є величина надходження кадрів з відповідною підготовкою. У випадку розміщення промислової діяльності істотним чинником є наявність випускників профтехучилищ та технікумів.

У випадку щораз то інтенсивніших надходжень в регіон інвестицій пов'язаних із розміщенням центрів аутсорсінгу економічних процесів, важливою є не тільки чисельність випускників ВНЗ загалом, але передусім велика чисельність випускників певної спеціальності, які додатково володіють іноземними мовами. Такі умови можуть виконати лише декілька найбільших освітніх центрів регіону. Також розміщення виду економічної діяльності високих технологій залежить значною мірою від рідкісних характеристик трудових ресурсів, пов'язаних з високою концентрацією фахівців певної групи, найчастіше з технічною освітою. У цій сфері важливою є також пропозиція працівників, що мають науковий ступінь кандидата чи доктора наук. Такі вимоги задовольняють лише ринки праці найбільших міст або територій, що знаходяться релятивно близько від них і забезпечені галузевими науково-дослідними інститутами або центри розвитку підприємств.

На привабливість трудових ресурсів для потенційних інвесторів, в основному у галузях послуг та високих технологій впливає також якість тих ресурсів. Окрім вмінь пов'язаних із одержаною освітою, якість трудових ресурсів опосередковано визначає також рівень економічної активності та соціальної активності населення певної території. Високий рівень економічної активності збільшує вірогідність знайдення працівників з досвідом ведення невеликих фірм у місцевому середовищі. Ця група людей володіє специфічними знаннями та контактами, недоступними для зовнішніх інвесторів. Крім цього, високий рівень підприємництва свідчить про схильність до ризикових ініціатив і самостійності. Це є цінні навички з погляду вимог сучасного ринку праці. Високий рівень соціальної активності формує, як і економічна активність, характеристики ринку праці. Діяльність у неурядових організаціях часом дає змогу здобуття унікального досвіду, який можна використати у професійній площині. Соціальна активність є також вираженням будови соціаль-

ного капіталу, високий рівень якого безперечно полегшує розвиток співпраці поміж підприємствами, покращує функціонування колективів і підвищує їхню ефективність.

Стан здоров'я населення, ще один з чинників, які потрібно аналізувати, він формує інвестиційну привабливість у сфері трудових ресурсів. Хороший стан здоров'я дає змогу краще використовувати трудові ресурси, що зменшує втрати, пов'язані із відсутністю через хворобу. Опосередковано він свідчить також про інші аспекти інвестиційної привабливості, такі як функціонування соціальних послуг (охорона здоров'я), рівень забруднення довкілля чи рівень соціальних патологій. Стан здоров'я найкраще виміряти таким індикатором-показником, як рівень смертності немовлят.

Одним із головних чинників, вирішальним щодо інвестиційної привабливості території регіону, є транспортна доступність. Про рівень транспортної доступності свідчить здебільшого географічне розташування регіонів, а також забезпечення складовими транспортної інфраструктури. Перший із згаданих чинників вирішує частково форму іншого, впливаючи на довжину мережі доріг та залізничних ліній, а також щільність транспортних вузлів (розв'язок). Окрім кількісного аспекту також важливою є якість інфраструктури. З погляду потенційного інвестора, враховуються споживчі характеристики транспортної мережі, які впливають на час і кошти перевезень товарів та пасажирів. Потрібно зауважити, що вони змінюються залежно від виду запланованого починання, тобто виду діяльності, вибраної інвестором. У випадку вкладання інвестицій у промисловість, ключову роль відіграє ширше розуміння поняття коштів транспортування виробленої продукції, враховується час, вартість транспорту, терміновість доставки. Застосування методу промислового виробництва, коли оптимізується використання запасів, потребує термінового постачання ключових елементів. У цьому випадку регіон з погано розвинуеною шляховою та залізничною інфраструктурами не має шансів, а превалюючими стають регіони з високою транспортною доступністю. Своєю чергою, для інвестицій у секторах послуг та високих технологій, звичайно важливішу роль відіграє час у дорозі, зумовлений якістю залізничної мережі, доступністю до міжнародного аеропорту, наявністю перевезень (залізничних і повітряних), а також принаймні, доступність через автомобільні дороги.

Табл. 2. Система показників організації моніторингу оцінки економічного потенціалу регіону для визначення його інвестиційної привабливості регіону

Критерії оцінки	Напрямки оцінки	Показники
Потенціал основних засобів	Стан та якість основних засобів	1) основні засоби сільського господарства, млн грн
		2) рівень зносу основних засобів сільського господарства, %
		3) основні засоби промисловості, млн грн
		4) рівень зносу основних засобів промисловості, %
		5) основні засоби будівництва, млн грн
		6) рівень зносу основних засобів будівництва, %
		7) основні засоби сфери ринкових послуг, млн грн

Трудовий потенціал	Структура основних засобів	8) рівень зносу основних засобів сфери ринкових послуг, %
		9) основні засоби сфери неринкових послуг, млн грн
		10) рівень зносу основних засобів сфери неринкових послуг, %
		11) основні засоби у населення, кількість вантажних та легкових автомобілів в особистій власності, тис.
		1) будинки, споруди та передавальні пристрої, %
		2) машини та обладнання, %
		3) транспортні засоби, %
		4) інструменти, прилади, інвентар, %
		5) інші необігові матеріальні активи, інші основні засоби, %
	Ефективність використання основних засобів	1) фондовіддача основних засобів сільського господарства, грн
		2) фондовіддача основних засобів промисловості, грн
		3) фондовіддача основних засобів будівництва, грн
		4) фондовіддача основних засобів сфери ринкових послуг, грн
		5) фондовіддача сфери основних засобів неринкових послуг, грн
	Зайняті трудові ресурси	1) зайняті у галузі сільського господарства, тис. осіб
		2) зайняті у галузі промисловості, тис. осіб
		3) зайняті у галузі будівництва, тис. осіб
		4) зайняті у сфері ринкових послуг, тис. осіб
		5) зайняті у сфері неринкових послуг, тис. осіб
		6) зайняті з вченим ступенем у сфері технічних наук, тис. осіб
	Попит на робочу силу за галузями економіки	1) попит на робочу силу у галузі сільського господарства, тис. осіб
		2) попит на робочу силу у галузі промисловості, тис. осіб
		3) попит на робочу силу у галузі будівництва, тис. осіб
		4) попит на робочу силу у сфері ринкових послуг, тис. осіб
		5) попит на робочу силу у сфері неринкових послуг, тис. осіб
	Вивільнення за галузями економіки	1) вивільнення у галузі сільського господарства, тис. осіб
		2) вивільнення у галузі промисловості, тис. осіб
		3) вивільнення у галузі будівництва, тис. осіб
		4) вивільнення у сфері ринкових послуг, тис. осіб
		5) вивільнення у сфері неринкових послуг, тис. осіб
	Безробітні	1) чисельність безробітних, тис. осіб
		2) чисельність безробітних з вченим ступенем у галузі технічних наук, тис. осіб
	Випускники	1) випускники середніх шкіл, тис. осіб
		2) випускники профтехучилищ, тис. осіб
		3) випускники ВНЗ, тис. осіб
	Студенти	1) студенти старших курсів ВНЗ, тис. осіб
		2) студенти старших курсів профтехучилищ, тис. осіб
	Ефективність використання трудових ресурсів	1) продуктивність праці у галузі сільського господарства, грн/зайнятого
		2) продуктивність праці у галузі промисловості, грн/зайнятого
		3) продуктивність праці у галузі будівництва, грн/зайнятого
		4) продуктивність праці у сфері ринкових послуг, грн/зайнятого
		5) продуктивність праці у сфері неринкових послуг, грн/зайнятого
	Освіченість трудового потенціалу	1) штатні працівники, що мали вищу освіту у галузі сільського господарства, тис. осіб
		2) штатні працівники, що мали вищу освіту у галузі промисловості, тис. осіб

		3) штатні працівники, що мали вищу освіту у галузі будівництва, тис. осіб
		4) штатні працівники, що мали вищу освіту у сфері ринкових послуг, тис. осіб
		5) штатні працівники, що мали вищу освіту у сфері неринкових послуг, тис. осіб
	Вартість трудового потенці- алу	1) заробітна плата найманих працівників у галузі сільського господарства, грн
		2) заробітна плата найманих працівників у галузі промисловості, грн
		3) заробітна плата найманих працівників у галузі будівництва, грн
		4) заробітна плата найманих працівників у сфері ринкових послуг, грн
		5) заробітна плата найманих працівників у сфері неринкових послуг, грн
Приро- доресур- сний по- тенціал	Потенціал земельних ресурсів	1) земельні ресурси, тис. га
		2) землі сільськогосподарського призначення, тис. га
		3) сільськогосподарські угіддя, тис. га
		4) рілля, тис. га
		5) пасовища, тис. га
		6) ліси та вкриті лісом площі, тис. га
		7) забудовані землі, тис. га
		8) землі під водою, тис. га
	Потенціал енергоре- сурсів ви- добувних	1) видобуток вугілля, тис. т
		2) видобуток природного газу, млн м ³
		3) видобуток нафти сирової, тис. т
		4) видобуток торфу, тис. т
	Потенціал водних ре- сурсів	1) забір води, млн м ³
		2) внутрішні води
	Потенціал деревин- них ресур- сів	заготівля деревини, тис. м ³
	Потенціал рекре- аційних ресурсів	1) площа закріплених мисливських угідь, тис. га
		2) протяжність річок, площа озер, км, тис. га
		3) наявність лісової площі, тис. га
		4) площа гірських ландшафтів, тис. га
	Потенціал ефектив- ного вико- ристання енергоре- сурсів	1) енергоємність у галузі сільського господарства, т умовно-го палива /тис. грн продукції
		2) енергоємність у галузі промисловості, т умовного палива /тис. грн продукції
		3) енергоємність у галузі будівництва, т умовного палива /тис. грн продукції
		4) енергоємність у галузі транспорту і зв'язку, т умовного палива /тис. грн продукції

Для вибору розміщення інвестицій дуже важливо проаналізувати фінансові показники інвестиційної привабливості галузей регіону. До фінансових показників, що характеризують певні напрямки функціонування підприємств галузі, зокрема, належать:

1. Необігові та обігові активи підприємств галузі. Збільшення активів цього суб'єкта господарювання відбувається через надходження коштів від продажу майна, товарів і послуг (без ПДВ) за розрахунковий період. Отже, динаміка зростання активів свідчить про успішність господарювання на підприємствах галузі.

2. Чистий грошовий потік, різниця між загальною сумою валового доходу та сумою валових витрат становить чистий грошовий потік. Це один з найважливіших показників фінансового стану підприємства. Якщо значення чистого грошового потоку від'ємне, це означає, що підприємство балансує на межі банкрутства. "Наявність чистого грошового потоку дає підприємству можливість сформувати фонди грошових коштів для свого подальшого розвитку". Динаміка збільшення доходів підприємств галузі свідчить про покращення організації виробництва, наприклад, збільшення здійснене за рахунок зменшення операційних витрат свідчить про покращення організації виробництва, підвищення технологічної дисципліни, зниження матеріальних витрат збільшення випуску продукції. (Дохід підприємств галузі взято як чистий дохід, який являє собою різницю між вартістю продукції за цінами її реалізації та повною собівартістю).

3. Валова рентабельність. Рентабельність є показником економічної ефективності виробництва на підприємствах галузі, який комплексно відображає використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів. Валову рентабельність можна вимірювати, як відношення реалізованої продукції без собівартості до реалізованої продукції. Один із способів вимірювання рівня рентабельності є показник рівня рентабельності до поточних витрат – відношення прибутків до собівартості товарної або реалізованої продукції.

4. Фінансовий стан підприємств галузі у короткотерміновій перспективі оцінюється показниками ліквідності, що характеризують можливість своєчасного і повного здійснення розрахунків за короткотерміновими зобов'язаннями перед контрагентами.

5. Загалом, результативність діяльності будь-якого підприємства може оцінюватися за допомогою абсолютних і відносних показників. Існує і використовується система показників ефективності діяльності, серед них коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції – рентабельність продажів.

Табл. 3. Система показників організації моніторингу рівня фінансового розвитку за галузями регіону

Критерії оцінки	Напрямки оцінки	Показники
Розвиток ефективності управління коштами від продажу майна, товарів і послуг з ме-	Динаміка збільшення активів у галузях регіону	1) динаміка основаних засобів підприємств сільського господарства
		2) динаміка основаних засобів підприємств промисловості
		3) динаміка основаних засобів підприємств будівництва
		4) динаміка основаних засобів підприємств галузі торгівлі і ремонту
		5) динаміка основаних засобів підприємств транспорту і зв'язку

тою збільшення активів підприємств		6) динаміка обігових активів підприємств сільського господарства 7) динаміка обігових активів підприємств промисловості 8) динаміка обігових активів підприємств будівництва 9) динаміка обігових активів підприємств галузі торгівлі і ремонту 10) динаміка обігових активів підприємств транспорту і зв'язку
Розвиток ефективності управління з метою збільшення доходів підприємств	Динаміка збільшення доходів у галузях регіону	1) динаміка доходів підприємств сільського господарства, грн 2) динаміка доходів підприємств промисловості, грн 3) динаміка доходів підприємств будівництва, грн 4) динаміка доходів підприємств галузі торгівлі і ремонту, грн 5) динаміка доходів підприємств транспорту і зв'язку, грн
Розвиток фінансового стану підприємств галузі	Динаміка збільшення валової рентабельності у галузях регіону	1) динаміка валової рентабельності підприємств сільського господарства, грн 2) динаміка валової рентабельності підприємств промисловості, грн 3) динаміка валової рентабельності підприємств будівництва, грн 4) динаміка валової рентабельності підприємств галузі торгівлі і ремонту, грн 5) динаміка валової рентабельності підприємств транспорту і зв'язку, грн
	Динаміка збільшення чистої рентабельності у галузях регіону	1) динаміка чистої рентабельності підприємств сільського господарства, грн 2) динаміка чистої рентабельності підприємств промисловості, грн 3) динаміка чистої рентабельності підприємств будівництва, грн 4) динаміка чистої рентабельності підприємств галузі торгівлі і ремонту, грн 5) динаміка чистої рентабельності підприємств транспорту і зв'язку, грн
	Динаміка збільшення загальної ліквідності у галузях регіону	1) динаміка загальної ліквідності підприємств сільського господарства, грн 2) динаміка загальної ліквідності підприємств промисловості, грн 3) динаміка загальної ліквідності підприємств будівництва, грн 4) динаміка загальної ліквідності підприємств галузі торгівлі і ремонту, грн 5) Динаміка загальної ліквідності підприємств транспорту і зв'язку, грн
	Динаміка збільшення швидкої ліквідності у галузях регіону	1) динаміка швидкої ліквідності підприємств сільського господарства, грн 2) динаміка швидкої ліквідності підприємств промисловості, грн 3) динаміка швидкої ліквідності підприємств будівництва, грн

		4) динаміка швидкої ліквідності підприємств галузі торгівлі і ремонту, грн
		5) динаміка швидкої ліквідності підприємств транспорту і зв'язку, грн
Розвиток результативності діяльності підприємств галузі	Ефективність діяльності підприємств галузі	1) динаміка фінансового результату підприємств сільського господарства у реалізованій продукції, %
		2) динаміка фінансового результату підприємств промисловості у реалізованій продукції, %
		3) динаміка фінансового результату підприємств будівництва у реалізованій продукції, %
		4) динаміка фінансового результату підприємств галузі торгівлі і ремонту у реалізованій продукції, %
		5) динаміка фінансового результату підприємств транспорту і зв'язку у реалізованій продукції, %
Результативність кадрової політики на підприємствах	Ефективність кадрової політики на підприємствах галузі	1) динаміка зайнятості на підприємствах сільського господарства
		2) динаміка зайнятості на підприємствах промисловості
		3) динаміка зайнятості на підприємствах будівництва
		4) динаміка зайнятості на підприємствах галузі торгівлі і ремонту
		5) динаміка зайнятості на підприємствах транспорту і зв'язку
Результативність технологічного, технічного та організаційного рівня на підприємствах	Ефективність використання матеріалів	1) динаміка матеріалоємності на підприємствах сільського господарства
		2) динаміка матеріалоємності на підприємствах промисловості
		3) динаміка матеріалоємності на підприємствах будівництва
		4) динаміка матеріалоємності на підприємствах галузі торгівлі і ремонту
		5) динаміка матеріалоємності на підприємствах транспорту і зв'язку
	Ефективність використання енергії	1) динаміка енергоємності на підприємствах сільського господарства
		2) динаміка енергоємності на підприємствах промисловості
		3) динаміка енергоємності на підприємствах будівництва
		4) динаміка енергоємності на підприємствах галузі торгівлі і ремонту
		5) динаміка енергоємності на підприємствах транспорту і зв'язку
Стан фінансової сфери підприємств Ефективність роботи підприємств галузі	Використання пільг	1) динаміка частки податків у доходах від продажу на підприємствах сільського господарства
		2) динаміка частки податків у доходах від продажу на підприємствах промисловості
		3) динаміка частки податків у доходах від продажу на підприємствах будівництва
		4) динаміка частки податків у доходах від продажу на підприємствах галузі торгівлі і ремонту
		5) динаміка частки податків у доходах від продажу на підприємствах транспорту і зв'язку
	Показники розвитку	переважання надходжень над витратами / необігові активи

		інвестиції / переважання надходжень над витратами
		інвестиції / амортизація
		інвестиції / активи
		інвестиції / необігові активи
		зростання продуктивності праці / зростання заробітних плат

Ще один аспект інвестиційної привабливості, який потрібно розглянути інвестору під час вибору розміщення інвестицій, і який вдосконалює вибір, це екологічний аспект галузей регіону. Окремі дослідники пропонують враховувати вартість придбаних ліцензій на емісію шкідливих речовин [3, 169]. До екологічних показників, що характеризують напрямки функціонування підприємств галузі, з метою захисту довкілля пропонуємо такі (див. табл. 4):

Табл. 4. Система показників організації моніторингу оцінки рівня екологічної ефективності функціонування підприємств за галузями регіону

Критерії оцінки	Напрямки оцінки	Показники
Розвиток ефективності управління захистом довкілля	Платежів за забруднення довкілля підприємствами	1) нараховано екологічних платежів за забруднення навколишнього природного середовища підприємствами сільського господарства
		2) нараховано екологічних платежів за забруднення навколишнього природного середовища підприємствами промисловості
		3) нараховано екологічних платежів за забруднення навколишнього природного середовища підприємствами будівництва
		4) нараховано екологічних платежів за забруднення навколишнього природного середовища підприємствами галузі торгівлі і ремонту
		5) нараховано екологічних платежів за забруднення навколишнього природного середовища підприємствами транспорту і зв'язку
	Витрати на охорону навколишнього природного середовища у регіоні	1) витрати на охорону навколишнього природного середовища, грн
		2) зокрема капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, грн
		3) зокрема капітальні інвестиції на капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення у грн
		4) частка витрат на охорону навколишнього природного середовища за рахунок коштів Держбюджету, %
Екологічна ситуація у регіоні, та стан довкілля	Стан довкілля та заходи його покращення	1) вартість квот на емісію шкідливих речовин, грн
		2) викиди шкідливих речовин у атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення сільського господарства, т
		3) викиди шкідливих речовин у атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення промисловості, т
		4) викиди шкідливих речовин у атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення будівництва, т

		5) викиди шкідливих речовин у атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення діяльності транспорту і зв'язку, т
		6) загальний обсяг витрат на впровадження природоохоронних заходів, грн

Тільки після одержання синтетичних показників, інтегрального індексу рівня економічного розвитку регіону, інтегрального індексу оцінки економічного потенціалу регіону для визначення інвестиційної привабливості регіону, інтегрального індексу рівня фінансового розвитку за галузями регіону, розрахованих на основі показників, перелічених у табл. 1-4, потенційний інвестор може після порівняння цих синтетичних показників у різних регіонах за певний період здійснити вибір якнайкращого вкладення інвестицій у певну галузь певного регіону.

Література

1. **Крайник О.** Економічний розвиток регіону : монографія / за ред. акад. М.І. Долішнього. – Л. : Вид-во "Ліга-Прес", 2002. – 294 с.
2. **Герасимчук З.В.** Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович. – Луцьк : Вид-во "Надстир'я", 2004. – 517 с.
3. **Крупка М.І.** Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. – Львів : Вид. центр Львівського НУ ім. Івана Франка, 2001. – 608 с.

УДК 336.77.01

Аспір. Ю.М. Лазебна¹ – Чернігівський державний технологічний університет

ЛІЗИНГОВИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ

Досліджено стан лізингового ринку в Україні. Виявлено чинники, які впливають на його розвиток. Встановлено, що правові та податкові проблеми потребують вирішення на законодавчому рівні та полягають у приведенні податкових умов поділу лізингу на фінансовий та операційний до бухгалтерських; зменшення податкового навантаження на учасників лізингових операцій шляхом звільнення від оподаткування лізингових платежів податком на додану вартість; активна участь держави у фінансовій підтримці лізингових відносин.

Ключові слова: лізинг, лізинговий клімат.

Post-graduate Yu.M. Lazebna – Chernigiv state technology university

Leasing climate in Ukraine

The article explored the state leasing market in Ukraine. There are factors that influence its development. It is set that legal and tax problems need decision at legislative level and consists in bringing of tax terms of division of leasing around to financial and operation to book-keeping; diminishing of the tax loading on the participants of leasing operations by tax exemption leasings payments by a tax value-added; active voice of the state is in sponsorship of leasings relations.

Keywords: leasing, leasing climate

Вступ. Лізинг є одним із головних важелів оновлення матеріально-технічного стану підприємств у багатьох країнах світу. Першу лізингову угоду було зареєстровано в Сполучених Штатах Америки у 1952 р. У Західній

¹ Наук. керівник: доц. В.С. Лень, канд. екон. наук – Чернігівський ДТУ, м. Чернігів